

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczący odnowionego programu UE dla szkolnictwa wyższego”

[COM(2017) 247 final]

„Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Rozwój szkół i doskonały poziom nauczania warunkiem dobrego startu życiowego«”

[COM(2017) 248 final]

(2018/C 081/22)

Sprawozdawca: **Pavel TRANTINA (CZ – III)**

Współsprawozdawca: **Antonello PEZZINI (IT – I)**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 5.7.2017
Podstawa prawna	Artykuły 165 ust. 4 i art. 166 ust. 4 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	27.9.2017
Data przyjęcia na sesji plenarnej	19.10.2017
Sesja plenarna nr	529
Wynik głosowania	148/1/3
(za/przeciw/wstrzymało się)	

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Choć EKES przyjmuje inicjatywy z zadowoleniem i zgadza się z ich przesłaniem, chciałby skorzystać z okazji, by wyrazić swoją opinię na temat znaczenia, jakie ma zapewnienie niezbędnych środków wspierających udoskonalenie systemów edukacji w Europie, tak by osiągnąć lepszą jakość kształcenia wszystkich, jak również na temat zwiększenia możliwości reagowania na wyzwania społeczne poprzez kształcenie i skutecznego przygotowania studentów do satysfakcjonującego życia i pracy. Wykorzystując własne wartości, Europa może i musi odegrać wiodącą i innowacyjną rolę w tworzeniu zrównoważonej gospodarki sprzyjającej włączeniu społecznemu. Gospodarka tego rodzaju powinna zwiększać konkurencyjność i chronić przyszłość swojego szczególnego modelu społecznego. Współpraca w zakresie kształcenia nadaje rzeczywiste znaczenie samej koncepcji UE i krzewi konstruktywny wizerunek całej wspólnoty, czyli UE.

1.2. Mając na uwadze obecną sytuację polityczną w Europie, EKES wzywa Komisję i państwa członkowskie, by uwzględniły potrzebę różnorodności kulturowej i tolerancji w zakresie polityki edukacyjnej, jako jeden z aspektów propagowania aktywności obywatelskiej w ramach unijnych celów na rzecz upowszechniania podstawowych wartości UE. Wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za kształcenie ludzi i pełne uświadamianie im wspólnej europejskiej historii i wartości, a także znaczenia tolerancji i praw człowieka.

1.3. EKES uważa, że zdolność reagowania na rosnące obecne wyzwania wymaga ambitniejszej inicjatywy, w wyniku której powstałaby bardziej całościowa strategia edukacyjna, która zmieni obecny paradygmat, tak by wspierać nasze dzieci i naszą młodzież i szybko zapewniać rozwiązania istniejących problemów.

1.4. Zasadnicze znaczenie dla poprawy edukacji ma poprawa statusu nauczycieli i dyrektorów szkół oraz wsparcie dla nich. Należy zapewniać doskonalenie zawodowe nie tylko dla nauczycieli i dyrektorów szkół, ale również dla wychowawców dzieci i młodzieży osób w rzeczywistości pozaszkolnej, np. ich rodziców, społeczności i podmiotów świadczących pozaformalne usługi edukacyjne. Istotne jest, aby tworzyć sojusze wśród tych grup.

1.5. Należy wydać bardziej szczegółowe wskazówki dla państw członkowskich dotyczące kształcenia i wsparcia dla nauczycieli, w tym dotyczące poprawy środowiska szkolnego jako elementu ich warunków pracy i warunków uczenia się uczniów. Niektóre propozycje mogą być sformułowane w kontekście europejskiego semestru, jako część zaleceń dla poszczególnych krajów.

1.6. W związku ze zbliżającym się szczytem szkolnictwa wyższego zaplanowanym na początek 2018 r., którego gospodarzem będzie Komisja, EKES zdecydowanie zachęca państwa członkowskie do uczynienia istotnego kroku naprzód oraz opracowania – również z wykorzystaniem skutecznego dialogu społecznego i obywatelskiego – takich systemów edukacji, szkoleń i uczenia się przez całe życie, które zapewniłyby osobom uczącym się obiecujące perspektywy na przyszłość w Europie.

1.7. Zdaniem EKES-u podstawowe znaczenie dla ulepszania i unowocześniania systemów edukacji mają dwa elementy, a mianowicie dostępność wystarczających, sprawiedliwie przydzielonych zasobów finansowych, a także skoordynowane zarządzanie w ramach skutecznego dialogu społecznego wysokiej jakości. Należałoby nadać im większe znaczenie w przyszłych debatach. Zasoby edukacyjne powinny skupiać się nie tylko na wydajności, ale także na włączeniu osób uczących się pochodzących ze środowisk defaworyzowanych, a także uchodźców.

1.8. UE musi więcej inwestować w kształcenie, szkolenie, badania i innowacje, zwiększając środki na program Erasmus+ oraz „Horyzont 2020”, a także na planowane programy, które mają je zastąpić. Może to zwiększyć liczbę miejsc pracy w przyszłości i stworzyć nowe możliwości.

1.9. Ponadto Komitet pragnie podkreślić znaczenie faktycznego zaangażowania partnerów społecznych i innych organizacji społeczeństwa obywatelskiego w ten proces.

1.10. Mimo że komunikat koncentruje się na szkołach i szkolnictwie wyższym, należy zająć się współpracą i powiązaniem między uczeniem się formalnym, pozaformalnym i nieformalnym oraz zatwierdzaniem jego wyników.

1.11. EKES podkreśla znaczenie przyjęcia całościowego podejścia do przedsiębiorczości. Wszyscy nauczyciele potrzebują określonych celów nauczania w zakresie przedsiębiorczości, aby wprowadzić do klas skuteczne metody nauki przedsiębiorczości. Praca nad projektami społecznymi w szkole lub poza nią stanowi idealną okazję do zdobycia tych umiejętności i odpowiedniego podejścia, jak również pomaga tworzyć lepsze powiązania z innymi środowiskami uczenia się.

1.12. EKES jest zdania, że szeroko pojęty cel kształcenia polega na równowadze i ścisłej współpracy między przedmiotami z zakresu nauk ścisłych, technologii, inżynierii i matematyki a naukami społecznymi i humanistycznymi. W związku z tym EKES wzywa do przyjęcia bardziej interdyscyplinarnego podejścia do edukacji i uczenia się przez całe życie, które skupiałoby się na partnerstwach i elastycznych ścieżkach wykraczających poza jeden poziom kształcenia i dziedzinę studiów.

2. Streszczenie inicjatyw Komisji

2.1. W następstwie swojego komunikatu w sprawie poprawy i modernizacji edukacji (z 7 grudnia 2016 r.), dnia 30 maja 2017 r. Komisja Europejska zainicjowała nową inicjatywę na rzecz młodzieży dotyczącą szkół i szkolnictwa wyższego pt. „Strategia na rzecz wysokiej jakości edukacji sprzyjającej włączeniu społecznemu i ukierunkowanej na przyszłość”. Pakiet ten obejmuje dwa odnowione plany UE dotyczące modernizacji kształcenia w szkołach i w instytucjach szkolnictwa wyższego.

2.2. Jeśli chodzi o szkoły, z doświadczenia zdobytego w państwach członkowskich wynika, że istnieją trzy obszary, w których niezbędne jest podjęcie działań i w których wsparcie UE może przyczynić się do zajęcia się istotnymi wyzwaniami:

- podnoszenia jakości i integracyjnego charakteru szkół,
- wspierania wybitnych nauczycieli i kadry kierowniczej szkół,
- poprawy zarządzania systemami edukacji szkolnej.

2.3. Komisja proponuje uzupełnienie działań podjętych przez państwa członkowskie w tych trzech dziedzinach poprzez wspieranie wzajemnego uczenia się, lepsze pokazywanie, co rzeczywiście działa w dziedzinie edukacji, i poprzez zapewnianie pomocy w przeprowadzaniu reform krajowych potrzebującym jej państwom członkowskim. Przykładami tego rodzaju wsparcia są: pobudzanie rozwoju kompetencji i międzykulturowego uczenia się poprzez partnerstwa szkół, mobilność i projekty eTwinning w ramach programu Erasmus+, wzmacnianie wzajemnego uczenia się w ramach kariery zawodowej oraz rozwój zawodowy nauczycieli i dyrektorów szkół, a także ustanowienie nowego mechanizmu wsparcia dla państw członkowskich potrzebujących pomocy podczas opracowywania i wdrażania reform kształcenia.

2.4. Odnowiona strategia w zakresie szkolnictwa wyższego opiera się na planie modernizacji z 2011 r. W komunikacie Komisja przedstawia plany dotyczące czterech głównych obszarów:

- zapewnienia, że absolwenci opuszczają placówkę szkolnictwa wyższego z umiejętnościami niezbędnymi zarówno im samym, jak niezbędnymi w nowoczesnej gospodarce,
- tworzenia systemów szkolnictwa wyższego sprzyjających włączeniu społecznemu,
- zadbania o to, by instytucje szkolnictwa wyższego przyczyniały się do innowacyjności w pozostałych sektorach gospodarki,
- wspierania instytucji szkolnictwa wyższego i rządów w optymalnym wykorzystaniu dostępnych zasobów ludzkich i finansowych.

2.5. Wreszcie, by zagwarantować, że szkolnictwo wyższe może przyczynić się do pobudzenia wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy, uniwersytety powinny dostosować programy nauczania do obecnych i przewidywanych potrzeb gospodarki i społeczeństwa, a potencjalni studenci powinni dysponować aktualnymi i rzetelnymi informacjami, które pomogłyby im podjąć decyzję dotyczącą wyboru studiów. Dlatego Komisja przedstawiła również równoległy wniosek dotyczący zalecenia Rady w sprawie monitorowania losów absolwentów, w ramach Nowego europejskiego programu na rzecz umiejętności; oprócz absolwentów szkół wyższych monitorowanie ma dotyczyć również osób, które ukończyły kształcenie zawodowe i programy szkoleń. Powinno to wesprzeć władze państw członkowskich i zachęcić je do dążenia do poprawy jakości i dostępności informacji na temat postępów w karierze zawodowej absolwentów lub ich dalszego kształcenia po zakończeniu studiów.

3. Uwagi ogólne na temat nowej unijnej strategii edukacji

3.1. EKES przyjmuje inicjatywy z zadowoleniem i chciałby wyrazić swoją opinię na temat znaczenia, jakie ma zapewnienie niezbędnych środków wspierających udoskonalenie systemów edukacji w Europie, tak by osiągnąć lepszą jakość kształcenia wszystkich, jak również na temat zwiększenia możliwości reagowania na wyzwania społeczne poprzez kształcenie i skuteczne przygotowanie studentów do satysfakcjonującego życia i pracy. Popiera nacisk na wczesną edukację, inwestycje w kształcenie nauczycieli, propagowanie współpracy między różnymi zainteresowanymi stronami, ulepszenie zarządzania szkołami, synergie z działaniami w zakresie badań i ogólny nacisk na włączenie społeczne.

3.2. Chociaż zasadniczo podkreślono, że kształcenie jest kluczowym czynnikiem zmniejszenia nierówności społeczno-gospodarczych i propagowania włączenia społecznego⁽¹⁾, to w niedawnym zaleceniu Komisji dotyczącym europejskiego filaru praw socjalnych oraz w deklaracji paryskiej z 2015 r.⁽²⁾ stwierdzono, że w większości państw członkowskich UE nierówności te stale rosną. Nigdy wcześniej tak szybko nie zachodziły na świecie zmiany wpływające na pracę, zapotrzebowanie na umiejętności i społeczeństwa, dlatego UE powinna zachęcać państwa członkowskie do dostosowania swoich systemów edukacji do tej nowej sytuacji. Pomoc w tym zakresie powinna ciągłą oceną niedopasowania umiejętności do potrzeb rynku pracy. Budowa społeczeństwa prawdziwie równych szans wymaga także wprowadzenia bardziej elastycznych, innowacyjnych i całościowych programów i metod nauczania, z wykorzystaniem licznych przykładów najlepszych praktyk, na które zwrócono uwagę w ostatnich latach.

⁽¹⁾ Kształcenie jest kluczowym elementem ostatnich deklaracji UE: filaru socjalnego UE (kwiecień 2017 r.), Nowego europejskiego programu na rzecz umiejętności (czerwiec 2016 r.), dokumentu dotyczącego społecznego wymiaru Europy (kwiecień 2017 r.) i deklaracji rzymskiej (marzec 2017 r.).

⁽²⁾ Na nieformalnym posiedzeniu ministrów edukacji w Paryżu w marcu 2015 r. przyjęto deklarację w sprawie promowania – poprzez edukację – postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja.

3.3. Jednakże EKES pragnie zauważyć, że kształcenie jest wspólnym dobrem i powinno pozostać kluczowym narzędziem promowania interesu publicznego poprzez ukierunkowanie inwestycji na zmniejszenie prywatnych i publicznych kosztów braku wykształcenia w wielu dziedzinach, takich jak zapobieganie przemoc, poprawa stanu zdrowia poprzez sport oraz propagowanie zdrowego stylu życia, poszerzanie wiedzy na temat zmiany klimatu i zapewnienie pokoju społecznego w coraz bardziej zróżnicowanym społeczeństwie. Pod tym względem reformy edukacyjne powinny nie tylko służyć przekazywaniu przyszłych umiejętności, kompetencji i wiedzy, których młodzi ludzie potrzebują, aby uzyskać dostęp do rynku pracy, ale również zwiększeniu zdolności reagowania osób uczących się na pilne kwestie społeczne wpływające na codzienne życie Europejczyków.

3.4. Na szczególną uwagę w planowanej przez Komisję strategii zasługuje przechodzenie z jednego poziomu kształcenia na kolejny oraz współpraca między różnymi organizatorami kształcenia, zarówno w otoczeniu formalnym jak i pozaformalnym. Choć EKES z zadowoleniem przyjmuje położenie nacisku na tworzenie integracyjnych i powiązanych systemów szkolnictwa wyższego oraz zachęcanie szkół do tworzenia lepszych powiązań i nawiązywania współpracy z instytucjami szkolnictwa wyższego w dziedzinie nauk ścisłych, technologii, inżynierii i matematyki, to uważa, że szeroko pojęty cel kształcenia polega na równowadze i ścisłej współpracy między przedmiotami z zakresu nauk ścisłych, technologii, inżynierii i matematyki a naukami społecznymi i humanistycznymi. W związku z tym EKES wzywa do przyjęcia bardziej interdyscyplinarnego podejścia do edukacji i uczenia się przez całe życie, które skupiałoby się na partnerstwach i elastycznych ścieżkach wykraczających poza jeden poziom kształcenia i dziedzinę studiów. Takie podejście mogłoby również pomóc w zwalczaniu różnych nierówności, np. różnic ze względu na płeć w przedmiotach z zakresu nauk ścisłych, technologii, inżynierii i matematyki i w naukach ścisłych w ogóle, gdyż prowadziłyby do wyeliminowania stereotypowych poglądów na to, co jest „bardziej odpowiednie” lub „ogólnie przyjęte” w zależności od płci, rasy i innych cech.

3.5. Komitet ponownie⁽³⁾ wzywa Komisję do odegrania proaktywnej roli we wprowadzaniu bardziej innowacyjnych rozwiązań w dziedzinie kształcenia i rozwijania umiejętności, a także w zakresie monitorowania i promowania praktyk i innowacyjnych podejść stosowanych już w poszczególnych państwach członkowskich. EKES jest głęboko przekonany, że nadszedł czas na prawdziwą zmianę paradygmatu w odniesieniu do celów i funkcjonowania sektora kształcenia i szkolenia, jak również w rozumieniu miejsca i roli tego sektora w społeczeństwie, a także na uznanie faktu, że edukacja jest czynnikiem wydajności. Kluczowym elementem w kształtowaniu lepszej edukacji z myślą o przyszłości jest proaktywne podejście na poziomie UE.

3.6. Jak EKES stwierdził już w jednej ze swoich wcześniejszych opinii, „mobilizacja wszystkich podmiotów i wsparcie dla tworzenia w społeczeństwie »partnerstw na rzecz kształcenia«, które włączyłyby szkoły, przedsiębiorstwa, rady miast, partnerów społecznych, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, młodzieżowe organizacje pozarządowe, instruktorów społeczno-oświatowych i innych pracowników środowiskowych, rodziców i uczniów w opracowywanie i wdrażanie »programów nauczania«, jest kluczowe dla [...] zmiany paradygmatu w dziedzinie edukacji”⁽⁴⁾.

3.7. Należy wspierać młodych ludzi już od wczesnych lat szkolnych w rozwijaniu zestawu kompetencji, które dotyczą nie tylko wiedzy, ale także ich umiejętności, zdolności do innowacji i kreatywności, krytycznego myślenia oraz świadomości wspólnej europejskiej historii. W profilach kompetencji należy też poświęcić dużo miejsca różnym umiejętnościom cyfrowym młodych ludzi, ich doświadczeniom interpersonalnym i związanym z pracą w zespole oraz zdolności do uznawania różnych kultur. Należy to osiągnąć z pomocą edukatorów i osób pracujących z młodzieżą.

3.8. Początkowa nazwa inicjatyw („inicjatywy na rzecz młodzieży”) stwarzała mylne wrażenie, że jest ona adresowana wyłącznie do młodych osób, podczas gdy w formalnych systemach kształcenia uczestniczą w coraz większym stopniu dorośli słuchacze. Godne ubolewania jest to, że w komunikacie dotyczącym szkolnictwa wyższego prawie w ogóle nie wspomina się o dorosłych, choć szkolnictwo wyższe odgrywa kluczową rolę w uczeniu się przez całe życie w każdym wieku oraz odświeżaniu umiejętności, kompetencji i wiedzy osób zatrudnionych i bezrobotnych.

3.9. Podstawowe znaczenie dla ulepszania i unowocześniania systemów edukacji mają: dostępność wystarczających, sprawiedliwie przydzielonych zasobów finansowych oraz skoordynowane zarządzanie w ramach skutecznego dialogu społecznego wysokiej jakości. Komisja w swoich dokumentach roboczych nie uznaje wystarczająco tego stwierdzenia i nie dość podkreśla, że zasoby w kształceniu powinny skupiać się nie tylko na wynikach, ale także na włączeniu społecznym osób uczących się pochodzących ze środowisk defaworyzowanych oraz integracji uchodźców. Ponadto jedynie przelotnie wspomina o znaczeniu konsultacji i angażowania w ten proces różnych zainteresowanych stron, w szczególności organizacji społeczeństwa obywatelskiego.

⁽³⁾ Dz.U. C 173 z 31.5.2017, s. 45.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 214 z 8.7.2014, s. 31.

4. Uwagi szczegółowe na temat nowej unijnej strategii edukacji

W odpowiedzi na dwie inicjatywy KE oraz, w ujęciu bardziej ogólnym, na strategię polityczną UE i jej państw członkowskich, EKES koncentruje się tu na następujących trzech przekrojowych priorytetach dotyczących szkół i szkolnictwa wyższego.

4.1. Choć podstawowe twarde umiejętności są niezbędne, to potrzebne są również umiejętności miękkie i przekrojowe, a także kompetencje i wiedza.

4.1.1. EKES podkreśla, jak ważne jest dopilnowanie przez Komisję, by państwa członkowskie przyjęły całościową definicję potrzeb osób uczących się, tj. z uwzględnieniem twardych i miękkich umiejętności, a także kompetencji i wiedzy interdyscyplinarnej. Te trzy elementy nie powinny obejmować wyłącznie zdolności niezbędnych do pracy, lecz również wpisywać się w szerszy cel dotyczący rozwoju osobistego wszystkich osób przez całe życie. Ulepszenia edukacji, zwłaszcza systemów szkolnictwa wyższego, powinny w związku z tym skupiać się także na lepszym wspieraniu aktywności obywatelskiej, wzmocnieniu pozycji młodzieży, uczeniu się przez całe życie oraz poszerzaniu wiedzy na temat działania UE i korzyści związanych z Unią. Warto przypomnieć, że samo kształcenie nie może rozwiązać problemu różnic społeczno-gospodarczych, a warunkiem koniecznym bardziej zrównoważonego rozwiązania jest synergia z uzupełniającymi je politykami: społeczną i w zakresie zatrudnienia.

4.1.2. Szczególną uwagę należy poświęcić rozwijaniu umiejętności miękkich, które są coraz bardziej cenione przez pracodawców i przydatne również poza pracą. Dlatego EKES zachęca do podejmowania takich środków jak działania wymienione w komunikacie Komisji: projektów oceniających kreatywność, rozwiązywanie problemów, współpracę⁽⁵⁾, pracę w zespole i myślenie krytyczne. Należy odpowiednio wspierać i szkolić decydentów politycznych, by rozumieli ogólny wymiar tych umiejętności.

4.1.3. Choć EKES z zadowoleniem przyjmuje wspieranie współpracy uczelni wyższych i środowiska pracy, to współpraca ta nie powinna ograniczać się jedynie do sektora biznesu. Tworzenia partnerstw między przedsiębiorstwami a instytucjami edukacyjnymi nie można uzasadniać wyłącznie kryterium natychmiastowej zdolności młodych ludzi do zatrudnienia. Przedsiębiorstwa powinny być w stanie w pełni wykorzystać ludzki potencjał poprzez uruchamianie odpowiednich umiejętności oraz umożliwianie wszystkim grupom wiekowym korzystanie z nowych możliwości oferowanych przez cyfrową rewolucję. Powinny również wspierać młodych ludzi już pracujących w dalszych szkoleniach, ponieważ kształcenie jest procesem stałym, który nie może zaspokoić wszystkich potrzeb podczas ograniczonej liczby lat formalnego kształcenia.

4.1.4. Jednakże jak EKES już wspominał, trzeba „zachęcać do wprowadzania do szkół przemysłowych systemów edukacji i szkoleń, łączących naukę w klasie z doświadczeniem zawodowym, zwiększając świadomość władz edukacyjnych i przedsiębiorstw na temat znaczenia takich inicjatyw”⁽⁶⁾. Doświadczenie zawodowe uczniów i ściślejsze powiązanie szkół, przemysłu, uniwersytetów i badań naukowych mają kluczowe znaczenie dla tworzenia zrównoważonych i wymagających kwalifikacji miejsc pracy dla ludzi młodych.

4.1.5. Choć twarde umiejętności są potrzebne, gospodarka nie może narzucać kierunku szkolnictwa (wyższego). Innymi słowy, takie inicjatywy jak monitorowanie losów absolwentów na szczeblu systemowym powinny zapewnić, że programy szkolnictwa wyższego i programy nauczania nie będą opracowywane w oparciu o instrumentalne wykorzystane rezultaty procesu kształcenia, takie jak wynagrodzenie lub poziom zatrudnienia absolwentów. Niektóre państwa członkowskie wprowadziły już własne systemy monitorowania, dlatego ewentualny nowy ogólnounijny system powinien je łączyć ze sobą i nie może być w żadnym przypadku wykorzystywany do uzasadniania środków oszczędnościowych w programach nauczania nauk humanistycznych i społecznych.

4.2. Wspieranie nauczycieli na rzecz wysokiej jakości nauczania i uczenia się przez całe życie

4.2.1. Wykorzystanie technologii w kształceniu w „cyfrowej epoce edukacji” musi przynosić korzyści procesowi uczenia się: np. jeśli nauka programowania nie ma być celem samym w sobie, osoby uczące się muszą zrozumieć logikę programowania i nabyć umiejętności potrzebne do korzystania ze zmieniających się środków technologicznych w środowisku szkolnym i w życiu.

⁽⁵⁾ Podnoszenie jakości nauczania i uczenia się w europejskich instytucjach szkolnictwa wyższego; sprawozdanie grupy wysokiego szczebla ds. modernizacji szkolnictwa wyższego, Komisja Europejska, czerwiec 2013 r.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 327 z 12.11.2013, s. 58.

4.2.2. Choć ICT stwarzają możliwości w wielu dziedzinach, to jednak otwierają drzwi realnym zagrożeniom, takim jak cyberprzestępczość, niebezpieczne i szkodliwe treści, rosnąca komercjalizacja usług czy też umożliwianie technologicznego nadzoru nad danymi osobowymi i ich niewłaściwego wykorzystywania. W związku z tym należy zwiększyć umiejętności cyfrowe, dając w ten sposób każdej osobie właściwe narzędzia służące integracji w przyszłym świecie pracy. ICT znalazły się na wszystkich poziomach sektora przemysłu oraz usług i w związku z tym muszą stanowić integralną część procesu uczenia się przez całe życie.

4.2.3. Ulepszenia w dziedzinie edukacji cyfrowej powinny też pomóc młodym ludziom wyraźniej oddzielać informacje od wiedzy oraz rozwijać umiejętność krytycznego myślenia i odpowiedniego korzystania z mediów, a także umożliwić im np. rozpoznawanie fałszywych wiadomości czy ochronę swojej prywatności w internecie.

4.2.4. Mimo że w komunikacji kładzie się największy nacisk na szkoły i szkolnictwo wyższe, nie uwzględniono w wystarczającym stopniu współpracy oraz powiązań między uczeniem się formalnym, pozaformalnym i nieformalnym oraz zatwierdzania jego wyników, jak podkreślono w konkluzjach Rady z 2012 r. ⁽⁷⁾ w sprawie partnerstw i elastycznych ścieżek rozwoju umiejętności przez całe życie. Nawet obecnie tylko w połowie państw członkowskich UE opracowano kompleksową strategię uczenia się przez całe życie ⁽⁸⁾. W tym kontekście korzystna może okazać się także technologia, jako że umożliwia zróżnicowane podejście do edukacji.

4.2.5. Komisja latami koncentrowała się na rozwijaniu sieci UE i promowaniu współpracy na rzecz wymiany najlepszych praktyk i wzajemnego uczenia się. Niemniej interesujące byłoby także zbadać, do jakiego stopnia edukatorzy faktycznie popierają te narzędzia i mechanizmy. Bardzo prawdopodobne jest, że wielu nauczycieli i wychowawców nie zna wszystkich dostępnych na poziomie UE zasobów w zakresie wsparcia, finansowania i szkoleń. Priorytetem państw członkowskich powinna być poprawa budowania potencjału i warunków pracy, w tym płac nauczycieli.

4.2.6. Stosując się do zaleceń Komisji, państwa członkowskie powinny ułatwiać nauczycielom i wychowawcom uczenie się przez całe życie, a także muszą zwiększać ich mobilność np. w ramach programu Erasmus+. Należy zwrócić szczególną uwagę na poprawę partycypacyjnych aspektów nauczania, ponieważ okazały się one bardzo dobrymi praktykami pedagogicznymi umożliwiającymi osobom uczącym się zdobywanie wiedzy i rozwijanie umiejętności przekrojowych, takich jak umiejętności komunikacyjne. Stanowiłoby to zauważalne przejście od nauczania skupionego na nauczycielu na nauczanie nastawione na osobę uczącą się, gdzie nauczyciel staje się bardziej osobą ułatwiającą uczenie się.

4.3. Uczenie się przedsiębiorczości poprzez projekty społeczne

4.3.1. Kształcenie powinno wzmacniać kluczowe kompetencje, umiejętności i postawy niezbędne do prawidłowego funkcjonowania w życiu po zakończeniu kształcenia formalnego, np. umiejętność pracy w zespole i zarządzanie projektami. Ten nowy zestaw umiejętności nie tylko przyczyniłby się do zwiększenia szans na zatrudnienie, lecz również do zwiększenia zdolności przyszłych dorosłych do tworzenia własnych miejsc pracy, zarówno indywidualnie, jak i zbiorowo. Nauka poprzez działanie i uczenie się z doświadczeń to alternatywne podejścia do nauki potencjalnie zwiększające zdolność do utrzymania wiedzy i bardziej pomocne w rozwijaniu umiejętności praktycznych w porównaniu ze specjalistyczną wiedzą w danej dziedzinie.

4.3.2. EKES podkreśla znaczenie przyjęcia całościowego podejścia do przedsiębiorczości, z wykorzystaniem nowych ram kompetencji w zakresie przedsiębiorczości EntreComp ⁽⁹⁾. Praca nad projektami społecznymi w szkole lub poza nią stanowi idealną okazję do zdobycia tych umiejętności i odpowiedniego podejścia, jak również pomaga tworzyć lepsze powiązania z innymi środowiskami uczenia się. W związku z tym jednym z głównych działań państw członkowskich powinno być wsparcie dla inicjatywy „Europejski Korpus Solidarności” dla młodych ludzi w szkołach i instytucjach szkolnictwa wyższego. Ponadto można zaobserwować rosnące zainteresowanie przedsiębiorczością społeczną, która jest jednym ze sposobów spełnienia aspiracji młodych ludzi do satysfakcjonującego miejsca pracy.

⁽⁷⁾ Dokument roboczy służb Komisji nt. partnerstw i elastycznych ścieżek rozwoju umiejętności przez całe życie towarzyszący komunikatowi Komisji w sprawie: „Nowe podejście do edukacji: inwestowanie w umiejętności na rzecz lepszych efektów społeczno-gospodarczych”, listopad 2012 r.

⁽⁸⁾ Dokument roboczy służb Komisji towarzyszący [...] projektowi wspólnego sprawozdania Rady i Komisji z 2015 r. z wdrażania strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia („ET 2020”) – Nowe priorytety współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia, sierpień 2015 r.

⁽⁹⁾ Europejskie ramy kompetencji w zakresie przedsiębiorczości.
<https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/entrecomp-entrepreneurship-competence-framework>

4.3.3. Przedsiębiorczość jest potężnym czynnikiem wpływającym na wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy. Należy w szczególności skupić się na rozwoju umiejętności w zakresie przedsiębiorczości. Jak EKES już zaznaczał, nauczanie przedsiębiorczości w całej Europie, w ramach programów nauczania oraz jako element uczenia się przez całe życie, nadal wymaga rzeczywistego zaangażowania ze strony decydentów. Należy doceniać ambicję, kreatywność i przedsiębiorczość jako godne propagowania wartości same w sobie, nie myląc ich z działalnością gospodarczą lub osiąganiem zysków. Kreatywność rozwija się poprzez naukę w systemach formalnych i nieformalnych. By zagwarantować przekazanie odpowiedniego przesłania, należy w pełni zaangażować edukatorów. Nauczyciele mogą być przeciwni wąskiej definicji przedsiębiorczości, rozumianej jako zakładanie przedsiębiorstwa, ale mogą lepiej akceptować jej szeroką koncepcję jako kluczowej kompetencji w życiu. By natchnąć klasę duchem przedsiębiorczości, do opracowywania działań i nauczania można wykorzystać „szczeble przedsiębiorczości”⁽¹⁰⁾.

4.3.4. Niezależnie od tego, czy młodzi ludzie w przyszłości założą firmy lub przedsiębiorstwa społeczne, dzięki nauce przedsiębiorczości rozwijają oni swoją wiedzę biznesową oraz kluczowe umiejętności i postawy, w tym kreatywność, inicjatywę, wytrwałość, pracę zespołową, rozumienie ryzyka oraz poczucie odpowiedzialności. Jest to przedsiębiorcze podejście, które pomaga przedsiębiorcom wprowadzać pomysły w życie i znacząco poprawia zdolność do zatrudnienia. Wszyscy nauczyciele potrzebują określonych celów nauczania w zakresie przedsiębiorczości, aby wprowadzić do klas skuteczne metody nauki przedsiębiorczości. Państwa członkowskie powinny zatem wspierać umiejętności w zakresie przedsiębiorczości poprzez nowe i kreatywne sposoby nauczania i uczenia się, począwszy od szkoły podstawowej, a także koncentrować się, od kształcenia średniego do wyższego, na założeniu firmy jako potencjalnej ścieżce kariery. Rzeczywiste doświadczenia – poprzez uczenie się opierające się na rozwiązywaniu problemów i powiązanie z przedsiębiorstwem – powinno być wpisane we wszystkie dyscypliny i dostosowane do wszystkich poziomów edukacji.

Bruksela, dnia 19 października 2017 r.

Georges DASSIS
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 48 z 15.2.2011, s. 45.